

Kulusuk med sine 300 indbyggere er lidt mindre isoleret end de øvrige fire bygder i Ammassalik-distriktet, fordi østkystens eneste internationale lufthavn ligger et par kilometer derfra. Det betyder for eksempel, at der hver dag i sommersæsonen kommer et fly fra Island med turister fra hele verden.

Ny nordisk skole. En lille bygdeskole på Grønlands østkyst viser flotte faglige resultater. Det på trods af at en tredjedel af eleverne har såkaldt 'særlige behov', og at byen ligger meget isoleret.

Noahs kajak

Af HELENE BROCHMANN

Kulusumi Alivarpi – skolen i Kulusuk – er berømt i hele Grønland. Det første år, skolen holdt eksamen, fik eleverne landets flotteste gennemsnit. Som den eneste bygdeskole i landet har skolen klasser helt op til folkeskolens afgangsprøve, og i 2011 løb de med både 1., 2. og 3. pladsen i en konkurrence for alle kommunens skoler – altså også dem i storbyen Nuuk – om at dyrke motion og bevæge sig. Dertil kommer, at skolen flere gange har fået international opmærksomhed. Mest iøjnefaldende da 6. klasse deltog i den verdensomspændende klimakonference COP15 i København og viste træfigurer af dyr frem, som eleverne selv havde lavet.

Slojdlæreren Anne-Mette Holm, som tillige er uddannet væver/kunsthåndværker, har gennem de sidste syv år undervist eleverne fra 4. -10. klasse i de kreative fag, og da man i Grønland har mulighed for at prioritere disse fag efter lokale forhold og traditioner, har man i Kulusuk valgt at lægge ekstra vægt på sløjd, formning og håndarbejde. Østgrønlanderne har fra gammel tid haft en megen fornem tradition for husflid fremstillet i ben og drivtømmer, sirligt udsmykket med figurer og ornamentter. Mange af de østgrønlandske genstande i museernes etnografiske samlinger kommer netop fra Kulusuk, hvor fangerne var særdeles dygtige med deres hænder. I hjemmene videregives denne tradition ikke længere til børnene, så skolen prøver at tage det ansvar på sig.

»Der vil altid være nogle af eleverne, der aldrig får en uddannelse, og som formentlig vil leve hele deres liv i bygden. Men hvis de har lært at bruge nål og tråd, sav og malerpensel, er det ikke utænkeligt, at de ikke bare kan blive mere selvhjulpne i hverdagen, men også kan producere husflid til turisterne og dermed få en indtægt. Her kommer mange turister gennem Kulusuk hver sommer, så markedet er der,« siger Anne-Mette Holm.

»Hvis der er et barn, der sjusker, og som jeg godt ved, kan yde noget bedre, siger jeg det. Så er det tegningen i skraldespanden og forfra! Børnene bliver selvfølgelig af og til sure, men de lærer altså den super tilfredsstillende, det er, at alt bliver bedre, når man gør sig umage.« Og resultaterne er ikke til at tage fejl af. De hænger og pynter i mange af hjemmene i bygden og var for eksempel også det, der indbragte en invitation til COP15 i København i 2009.

Børnene sendte ikke en Noahs Ark, men en Noahs Kajak med alle de grønlandske pattedyr skåret ud i træ, til daværende klima- og miljøminister Connie Hedegaard for at opfordre hende til at tale Grønlands sag på klimakonferencen. En arbejdsgruppe under Grønlands Selvstyre så skulpturen på ministerkontoret, blev begejstret og foreslog at invitere kajakens ophavsmand med på et arbejdende værksted i den grønlandske udstilling på Nordatlantens Brygge. Det blev 6. klasse fra skolen i Kulusuk, som på den måde fik

den store oplevelse at være med til at formidle viden om Grønland til mennesker fra hele verden.

To andre projekter, som har vundet genklang uden for Grønland, er skolens samarbejde med den svenske børnebogsforfatter Elisabet Härenstam. På en studietur til Østgrønland blev hun opmærksom på børnenes evner og bad dem om at udforme illustrationerne til sin næste bog, som skulle være en nyfortolkning af inuitmyten om *Havets Moder*. Gennem 1½ år arbejdede alle klasser med på projektet, og i september 2011 rejste Anne-Mette til Sverige med de fire store børn fra skolens S-klasse og deltog på Bogmessen i Göteborg, hvor bogen blev præsenteret.

Skolens seneste projekt er donationen af en Østgrønlandsk Børnekunstsamling på over 30 genstande til Museum Volkenkunde i Leiden i Holland. I januar måned i år drog hele 9. klasse, Anne-Mette samt en af børnenes forældre til Holland, hvor de i forbindelse med en stor grønlandsudstilling skænkede samlingen til museet.

»Disse projekter, hvor vi først knokler løs på skolen og senere rejser ud i verden og viser mennesker i andre lande, hvad vi kan med vores hænder, flytter børnene utrolig meget. De synliggør deres egen kultur og traditioner på en fornem måde og får samtidig oplevet, hvordan mennesker i andre lande bor og lever. Det modner børnene på en rigtig fin måde,« forklarer Anne-Mette.

Krav til forældre, elever og lærere

Inde på det lille kontor sidder Lars-Peter Sterling mellem dynger af papir, bøger og mapper. Computeren stikker vidt op af bunkerne, og man aner et stort spejlflekskamera, klar til lige at gribe med venstre hånd. En pose skruer ligger foran tastaturet. Man fornemmer, at hans opgaver spænder vidt. Han har været skoleleder her siden 2001, og han har boet i Grønland i omkring tyve år. Spørger man folk i bygden, hvad det særlige er, som skolelederen gør, får man at vide, at han stiller høje krav og forventninger til både lærere, forældre og elever. Det bekræfter Lars-Peter Sterling, men skynder sig så at sige, at børnene opførte sig rigtig pænt, allerede da han kom. Pjæk og ballade har han ikke kendt til, så det vil han ikke tage æren for. Hvad lærerne angår, har der heller ikke været nogen store problemer med mødedisciplin og den slags, men han har alligevel følt sig nødsaget til at fyre et par stykker gennem årene. Mest timelærere. Det er han ikke bange for, men han sørger for at være på sikker grund og at have formalia i orden. »Der skal bare være faste rammer og klare krav, så folk ved, hvad de har at holde sig til,« siger Lars-Peter Sterling og tilføjer: »Man skal bare ikke overreagere.«

Så er der forældrene. »Vi fortæller dem meget tydeligt, at det er synd for deres børn, hvis de ikke støtter dem, sørger for, at deres ting er i orden, og at de får søvn og mad nok. De bliver indkaldt til forældremøde, og det forventes, at de dukker op. Alle sammen. Pedellen deler breve rundt til samtlige familier; vi giver ikke bare børnene brevene med hjem. Hvis nogle af de nye forældre i de små klasser ikke kommer, indkaldes de til et nyt møde. Udebliver de igen, går pedellen rundt

og henter dem. Det er jo lidt pinligt, og så kommer de med. Også resten af barnets skoletid. Men så skal der også være kød på de moder, man får dem til at komme til. Og det er der så,« forsikrer Lars-Peter Sterling.

Ikke lærermangel her

Men hvad med lærermanglen? Det er almindelig kendt, at det er svært at skaffe lærere, ikke mindst på østkysten, som ikke har fostret mange østgrønlandsktalende lærere, og som er et fremmed sted langt hjemmefra for de vestgrønlandske.

»Jeg håndplukker dem. Jeg bruger mit netværk, hører hvem der er gode, og lokker dem hertil. Det bliver også lettere, efterhånden som skolen har fået sit gode ry. Selvfølgelig sker der fejl, men det kan ikke undgås. Jeg vil helst have dobbeltsprogede, uddannede lærere, men jeg er også godt tilfreds med mine danske medarbejdere. Det er vigtigere, at de er uddannede, og her i bygden er 80 procent uddannede mod kun 50 procent inde i byen.«

Skolen i Kulusuk er den eneste bygdeskole i landet, der har 10. klasse og dermed tager børnene op til folkeskolens afgangsprøve. I 2007/2008 kom der en ny skoleforordning, som afskaffede den gamle 11. klasse og gjorde 10. klasse til afgangsklassen. Da det altid havde været de to ældste årgange, som skulle rejse til Tasiilaq og bo på skolehjem, stod man over for et år, hvor en ekstra klasse, 9. klasse, nu skulle af sted. Men det ville give pladsproblemer på skolehjemmet, og Lars-Peter Sterling benyttede anledningen til at tage afgangsklasserne hjem. Han mente også, at det ville styrke skolen ikke bare at skulle fungere som fødelinje til byskolen, men at vise at de kunne selv. Da han så fik fat i et dansk lærerpar, Leif og Elin Kyed, der havde arbejdet i flere år på overbygningen på en skole i Ilulissat på vestkysten, havde han de faglige kompetencer på plads. Det første år gik det forrygende med afgangsprøverne, gennemsnittet blev 2,5 point højere end på landsplan, og skolen blev landskendt. Men det var også en meget dyrtig årgang, siger skolelederen. Så flot har det ikke været siden, men de ligger stadig i den høje ende, både med trinitest og afgangsprøver.

Nyt pædagogisk system

Skolerne i Grønland indførte for ti år siden nogle nye principper i undervisningen, der går under betegnelsen *Effektiv pædagogik* eller *CREDE-pædagogik* efter navnet på det center ved University of California, Berkeley, hvor der forskes i pædagogisk arbejde blandt oprindelige folk, i multikulturelle og multietniske grupper samt blandt udsatte børn. Principperne er ikke radikale i nogen retning, men blandt andet karakteriseret ved at klasserummet organiseres som såkaldt 'værkstedundervisning', altså en form for systematiseret gruppearbejde. Formen egner sig ikke mindst rigtig godt til at arbejde med differentieret undervisning. Cice Martens, en grønlandsk lærer, der har været her i fem år, fortæller, at de var noget skeptiske over for det nye system i starten, men at det virkelig har flyttet noget. Hun siger, at stort set alle børnene nu kan læse og skrive, når

de går fra indskoling til mellemtrinnet, hvilket langt fra var tilfældet før. Hun fortæller: »Børnene er blevet meget mere engagerede, nysgerrige og ansvarlige. De er rigtig glade for at gå i skole. De vil så gerne lære, og det er jo dejligt at opleve. Desuden er vi nået så langt, at vi nu også inddrager forældrene i denne form for undervisning. Forældrene er blevet mere opmærksomme og kan godt se, at der sker noget positivt med deres børns skolegang. På den måde bliver samarbejdet bedre, ikke kun mellem elev og lærer, men også mellem skole og hjem.« Alle lærerne har været på kursus i den nye metode, og efter et par år fik de underviserne fra det pædagogiske udviklingscenter Ineriaavik til at komme igen, fordi de gerne ville have et nyt indspark. I gruppen af de grønlandske lærere taler de løbende om det og udveksler erfaringer.

De danske lærere er knap så begejstrede for systemet, men det skyldes formentlig deres begrænsede sproglige formåen. De har svært ved at få det til at fungere med gruppearbejde, erkender Elin Kyed. Lars-Peter Sterling forklarer det på den måde, at det er svært at give instruktioner til mere selvstændige arbejdsformer, når man ikke kan tale grønlandsk med børnene. Elin Kyed er til gengæld glad for de nyeste grønlandske skolebøger, hvor alting står på begge sprog i spalter ved siden af hinanden. Så kan man læse op af den grønlandske tekst, også selvom man ikke selv forstår den (de grønlandske udtalesregler er relativt lette at lære), eller børnene kan selv læse det, mens man selv bruger den danske del af teksten.

Alle kommer på efterskole

Der er ingen uddannelsesmuligheder efter folkeskolen i Østgrønland. For at komme videre er børnene nødt til at rejse – enten til Danmark eller til vestkysten. De kan i princippet godt gå direkte videre på gymnasiet eller en erhvervsskole, men de unge fra bygden vælger at tage turen omkring en efterskole i Danmark først for at lære mere dansk og engelsk. I byen Tasiilaq er det langt færre af eleverne, der rejser. Lars-Peter Sterling fortæller, at det ikke er tilfældigt: »Cice gør en meget, meget stor indsats med det, dels med at motivere den enkelte elev, dels med at følge op på dem, når de er kommet af sted, og ikke mindst med at få socialforvaltningen på banen, når ekstra støtte er påkrævet.«

Cice Martens bliver ved med at have kontakt med de unge mennesker, når de vender tilbage fra Danmark, og hjælper dem med at finde en uddannelsesplads.

»Det er egentlig ikke mit bord, men jeg kan ikke lade være. De fleste søger erhvervsuddannelserne, men enkelte kommer videre på GU (gymnasiet) i Nuuk. Vores specialklasseelever kommer også på efterskole i Danmark. En enkelt elev har fået folkeskolens afgangsprøve i et fag. Det er yderst sjældent – måske første gang – at en elev fra vidtgående specialundervisning har klarat det. De vender tilbage med større selvværd og selvtillid og har som regel fået blod på tanden til at komme videre i uddannelsessystemet. At det så kan være svært, fordi de ikke har eksamenspapirer, og fordi

der er mangel på praktikpladser, er en anden sag,« siger Cice Martens.

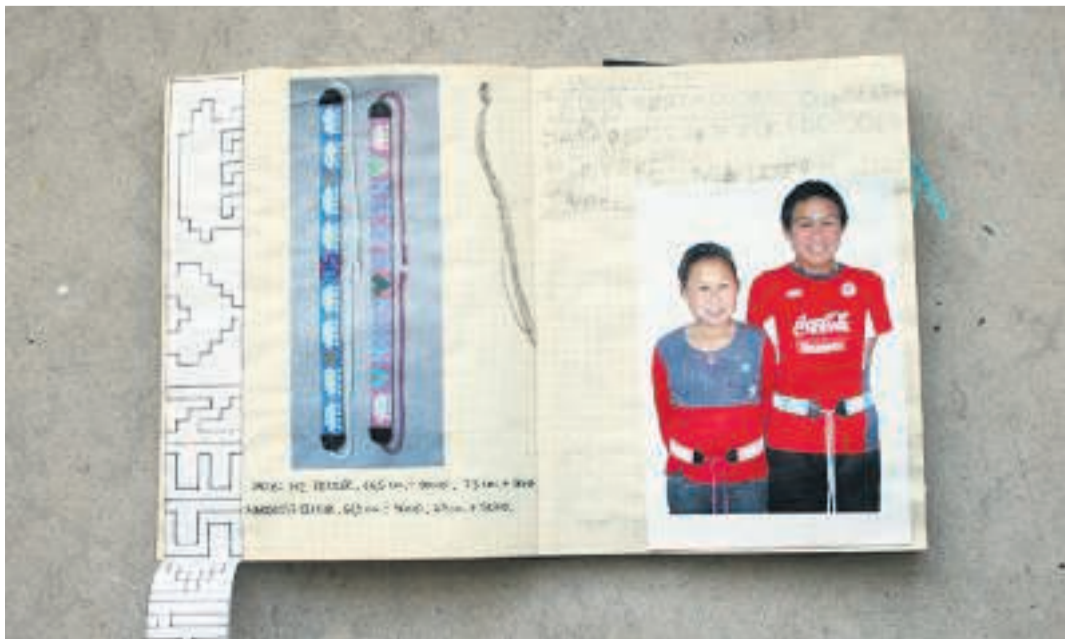
Elin og Leif Kyed peger på, at forældrene i sjældne tilfælde også kan være en bremse, fordi de gerne vil beholde børnene hjemme, så dem skal der også tales med. Det kan også ske, at de ikke magter at støtte børnene, hvis de får hjemve eller på andre måder bliver usikre. Så er det lettere at lade dem komme hjem igen. Men det er et fåtal, der stopper i utide. Anne-Mette Holm nævner i den forbindelse, at der ikke er mange rollemodeler for de unge. De, der får en uddannelse, får jo jobs andre steder. Flere af bygdens unge har dog taget en uddannelse som terminalarbejder eller trafikassistent på Vestkysten og er nu ansat i lufthavnen her.

Social kontrol på godt og ondt

Jannik Hansen er lærer i fysik og matematik og er i gang med at undervise børnene i 6. klasse om istiden. Han er lige startet på skolen efter sommerferien, efter at have været lærer inde på skolen i Tasiilaq i mange år, men er søgt hertil for at prøve noget andet, og han er allerede glad for sit skifte. Han synes, børnene er nemmere at komme ind på livet af og opfører sig pæner. »Inde i byen er de mere 'storbyagtige,« siger han og smiler skævt, fordi 'storby' er et lidt voldsomt ord for en by med under 2000 indbyggere, der ligger en sejltur på 30 kilometer væk. »Men man kan mærke, at de sociale bånd er stærkere her, børnene ved, at man kender familierne, og det giver en social kontrol, som er udmærket i den sammenhæng. Det kan være en spændetrøje, men den har altså også sine gode sider.«

Det er en kendt sag, at Østgrønland slås med fattigdom, social nød og misbrugsproblemer i højere grad end resten af landet. Et billede af det kan man få i Kim Leines bog *Tunu*, der blandt andet er baseret på erfaringer fra Kulusuk. Et chokerende højt tal – 30 procent – af børnene har medfødte handicap eller tidlige skader, traumer efter misbrug osv. På skolen går mere end 10 procent i specialklasse. Men Lars-Peter Sterling forklarer, at der er en fællesskabsfølelse, som bærer igennem de sværeste ting. »Selvfølgelig sker der frygtelige ting, selvfølgelig er der druk osv,« siger han, og tilføjer: »men der er en kultur, der gør, at det aldrig går helt galt.«

En gruppe skoleelever fra Tasiilaq kommer til Gentofte, venskabsbyen, hvert år på udveksling. Det gør bygdebørnene ikke. Men Lars-Peter Sterling har fået en anden idé: Han har opfundet, at børnene i 6. klasse skal til Island i 14 dage. Og det gælder alle børnene fra samtlige bygder i distriktet – foruden dem, der bor i den eneste anden by på kysten, Ittoqqortoormiit (Scoresbysund) 700 km længere nordpå. I Island får de svømmeundervisning to gange om dagen, og derimellem deltager de i undervisningen i små hold på to skoler i venskabsbyen Kopavogur. Og så lærer de at spille skak, for det er islændingene helt vilde med. Venskabsbyen i Island betaler for børnene, kommunen betaler for de fem ledsagere. Det er en kæmpe oplevelse for børnene, der for de flestes vedkommende aldrig før har været uden for distriktet.

Børnene skal lære fire sprog i skolen: Østgrønlandsk, som er deres modersmål, men som ikke har noget officielt skriftsprog, vestgrønlandsk, som alle skolebøgerne er skrevet på, dansk og engelsk. Forskellen på øst- og vestgrønlandsk kan sammenlignes med forskellen på dansk og svensk.